

زږل او چيرکڼووسانې کې تازې دچنل ناو جيهانې
برينې نووسينې چيرکې منداڼانې وو، دادممنن و ئوې بـ
خپاڼاندا دت، کې لک کووې دت پټبکڼ؟ ئيلهام
لک چيېوې وېرېگرن؟.

گږ ته ئارزووي نووسينې چيرکې بـ منداڼان هېې و
پوښتيت بـ هېند رنمايې پوښت هېې. پش ئوې دت
بـ نووسينې چيرکې بـ منداڼان بکېت، پوښت ئم خاڼان
بزانيت و لکچاويان بگريت

۱- پوښت ژمارېکې زږي چيرکې هېمچېشنې منداڼان
بخوښتوې. لک شوازي چيرکڼووس ناسراو و بـ ئزموونکـان
تاشنايت. لکاتي نووسينې چيرککانت بـ منداڼان سووديان
لکوېرېگر. بـام ئم ئوې ناگېنېت، کې لاسايان
بکېتوې.

۲- ئيلهام بـ بيرکې چيرککانت، زږ و لک هېموو شوښکدا
هېې، تنيا ئوې دت کې بزانيت چن ديدزيتوې. دکرېت
لک رووداوېک يا هېوېستکې مندايې خت، يا لک
بيروېريکاني رابردووي ژيانت يان لک سرنجداني ورد لک
رووداوې راستيېکاني ژيانې رژانې دوروبرتوې ئيلهام
وېرېگريت. دکرېت يکسړ ئيلهامي بابتکې داهېناني تاز
بـ خپاڼاندا بـت. يا لک خوښندنوې داستانک يا
چيرککې فکللري يا ئفسانېوې ئيلهامکې باشت بـ
بـت. ما پې و مکې زږرېش هېې، کې تايېتن بـ يارمټيداني
نووسران بـ پږپږېداني بيرکې نوې.

۳- بـ پکېهېناني بيرکېکې گشتي سبارت بـ چيرککېت. چېندين
جار لک هزرتدا تاووتو و گڼاې بکې، لکگڼ گېشتنت
بـو بيرکېکې بـ لاتوې جوان و پسندې، تواناي
نووسينې ئم بابت دت.

۴- پش ئوې دت بـ نووسينې چيرککېت بکېت، پوښت نڅشېک
دابېژيت کې هېموو مږج سږرکيې پوښتيېکاني نووسينې چيرکې
بـ منداڼان لکڅېگرېت.

۵- سړناوېکې خش و ئاسان و سرنجاکش بـ چيرککېت
دابنې، کې لکگڼ ناوېکې چيرککېتدا بگونجېت.

۶- ئوېش زږ گرنگ کې بزانيت چيرککېت بـ چي قناغکې
تمنې مندايې دنووسيت. بکاهېناني شواز و زمانکې گونجاو و
لکچاوگرتني پداويستيېکان و تايېتمنديېکاني هـ
قناغکې تمنې مندايې، لک هېموو روويکېوې بزانه کې
چين. تا بتوانيت چيرککې شايستې بـ منداڼانې ئو قناغې بنووسيت

ک د ت و .

۷- دواي دياریکردنی شته سر کیې کانی ناو چیر ک ک ، ب
متما ن ب خ ب وون و ب گ شبینی و ، ب ریز ب ندی کی
ل ژیکي و ب م ش و ی د ست ب نوو سینی ر شنووسی چیر ک ک ت
بک : د ست پ کردنی پ ش کی چیر ک ک ت ب د ست و ا ژ ی ک
یان ب ر ست ی کی س رنج ا ک ش د ست پ بک . ب ئ و ی ل
س ر ت او مندا نانی خو ن ر یا گو گر ب لای خ یدا رابک ش ت و
م یلی خو ن د ن و ی بک ن . ئ و ش بزانه ک چیر ک پ ل ت و س ر ت و
ناو ند و ک تایی ه ی ، ه ر ی ک ش ل م ب شان م ر جی پ و یستی یان
ه ی . ف ر م و ناو کیش دوانن و ت واک ر ی ی کترین . یا گیان کن
ل دوو ج ست دان ، یا ه ردوو با چیر کن . پ و یست ه اوس نگی ی ک
ل نیوان ف ر م و ناو کیش کی چیر کی مندا ن اندا ه ی ب ت . ب م
هیچیان م ک ب قوربانی ئ و ی تریان .

۸- چیر کنووسی مندا ن ، ب نوو سینی چیر ک ب مندا ن ، پ و یستی ب
بیرکردن و ی قوو و ب خ یا ک فر اوان ه ی . چونک خ یا
ر گ ز کی گرنگ ل چیر کدا .

گرنگترین ه نگا و کانی نوو سینی چیر ک ب مندا ن
گرنگترین بند ما و ستراتیژی و پ و یستی کانی نوو سینی
چیر ک ب مندا ن ، ب چ ی و ب کورتی ، ل م ه نگا و ان دا
باسیان د ک ی ن :

۱- دياریکردنی ت م نی مندا ن : کات ک ک چیر کنووس بی و
چیر ک کی گونجاو ب مندا ن بنووس ت ، پ و یست ب ت و او ی
ئ و ت م ن مندا یی دیاری بکات ک کردوونی ب ئ مانج و
چیر ک ک یان ب د نوو س ت . ب نموون منا نانی ت م ن نوان (۳
۷-) سا ن ، ب ت م ن کی تایب تی و ب ق ناغ کی خ یا ی
مندا ن داد نر ت . مندا نانی ئ م ق ناغ ، ب ز ر ی ه گری
چیر ک کی خ یا ئام زن . ب تایب تیش ئ و چیر کانی ک پان وان و
کار کت ر کانیا ن ئا ژ و با نند و دار و درختن . ب م ر ج ک ل
ژینگ یان و نزیکن . ب م مندا نانی ت م ن نوان (۸- ۱۰)
سا ن ، جیاوازن و ک متر خ یا ی ن و ب ز ر ی ه گری ئ و
چیر کان ک راستین یا ل راستی و نزیکن . ح ز ب و
چیر کان د ک ن ، ک پان وان س ر کی کانیا ن مندا ن .
ک وات ئار زوو و توانای ت گ یشتنی مندا ن ل چیر ک ، ب
پ ی ق ناغ کانی ت م نی مندا ن جیاواز . ب ی پ و یست
نووس رانی چیر ک کی مندا ن ل س ر ت او ، ل ه موو رووی ک و
شار زایان ل ر ه ند کانی ق ناغ کانی مندا ی ه ی ب ت . ب
تایب تیش ل و ت م نی ک چیر ک کانیا ن ب د نووسن .

۲- دیار یکردنی بیرکک یا ئامانجی سه رکیی چیرکک: بیرکک بشکی گرنگ و بندتیی ل چیرکک. کک چیرکککک بک دوردیدا دسووئتوو. دکرئت تی نووسر ل سار ه رباب تک چیرکک بک مندایان بنووسیت. ئو ب های دیاری بکیت کک دت و بیکیت بک ئامانجی چیرکککک. وکو، هاوئتی، دسزی، نیشتمان پوروری، خشویستی، ژیند پارزی، قارمانئتی، هاوکاری، ل بووردن، راستگی، هتد. پویست بک وریاییدو و ل روانگی مندایان و روونی بکیتوو. و باشت کک ل چیرکککدا، ل یک بیرکک زیاتر نکبت. تا مندایان ئا ز نکات. ل ه بژاردنی بیرکک چیرککککدا، تایب تی د روونی کان و س زرداری و توانای و رگرتن و زمان و تکگیشتن و گ شکردنی ق ناغ کانئ منداییت ل بچا و بگر.

۳- گر و بلات له چیر کدا: بریت له و کښ و ئاریش ی، که پانوانی چیر که که د ی و ت چار ساری بکات، یان روو ب ووی ب ت و و چار ساری گونجاوی بکات.

[illegible]

۵- هه‌بژاردنی پاه‌وانی سه‌ره‌کی و کاره‌کته‌ره‌کان (که‌سایه‌تیه‌کان):
 پاه‌وانی چیره‌ک، ئه‌و کاره‌کته‌ره‌ سه‌ره‌کیه‌یه، که‌ دینه‌مه‌ی
 رووداو‌که‌انه و چیره‌که‌که‌ به‌ ده‌وری‌ده‌ ده‌سووه‌ته‌وه. به‌یه
 په‌ویسته‌ به‌ باشی هه‌بژهرت، خه‌سه‌ته‌ باشی هه‌به‌ت. نووسه‌ری چیره‌کی
 مندا‌هان ده‌توانه‌ت کاره‌کته‌ری راسه‌قینه‌ی جیاوازی مندا‌هان یا به‌
 سه‌اچوان له‌ هه‌ردوو ره‌که‌ز که‌ له‌ ژیا‌ندان به‌کاربه‌ندنه‌ت.
 مه‌رجیشه‌ نییه‌ پاه‌وان و کاره‌کته‌ره‌کان مه‌ره‌ف بن، ده‌کرت ئاژه‌
 یان به‌اند به‌ دار و دره‌خت بن. به‌شته‌ وایه، که‌ سه‌مایه‌کی
 تایه‌ته‌ به‌ پاه‌وانی سه‌ره‌کی چیره‌که‌که‌ت به‌ده‌یت، وه‌کو: بوونی
 نیشه‌نه‌یک یا خه‌که‌ له‌ ده‌موچاویه‌ده‌، یا سه‌تایله‌کی جیاوازی
 قژی، یان شه‌وه‌یه‌کی جیاوازی جلوبه‌رگ له‌ به‌رکردنی، یان
 جیاوازی له‌ ره‌به‌شته‌نی یان جیاوازی له‌ قسه‌کردنی، یان جیاوازی له‌

په ځکه نینۍ، .. هتد. سر ځای ه ځنډ ځس ټټ و تایب ټم نډی
 پا ټوانی سر ځی چیر ځکه، و ځ: میهر ټانی، ټازایی، د ټس ټزی،
 ټ ټم ټکی، ځ ټاگری، هاوکاری، چا ټخوازی، فریا ټسی، زیر ټکی،
 روو ټشی، .. هتد. مندا ټان ه ټو ټد ټدن لاسایی ټو پا ټوانان
 بک ټو ټ ټ ټ چیر ټکه کاندان. پ ټویست ټ ناو ټکانی پا ټوان ټکان
 کوردی بن. باشتر ټ ټ ناو ټ تاز ټکان بخر ټن چیر ټکه و ټ.
 ټاسایش ټ ټ کار ټکتر ټکان، ټ رووی ق ټوار ټ و ر ټنگ و ش ټو
 جیاواز بن، کچن یا کو ټبن، ساد ټبن یا شاراد ټبن،
 ه ټزار بن یا د ټو ټم ټنډبن. سپی بن یا ټسم ټربن. مندا ټان
 ف ټری قبو ټکردنی جیاوازی ټکان د ټبن. ناشب ټ چیر ټکنووس کاری
 ټ ټوانا ټد ټر و ځ ټی ټی بدات ټ پا ټ ټوانی چیر ټکه ټی. تا
 پا ټوان نزیک ټت ټ ټ ټینگی مندا ټان و ټ، کاریگ ټری ټکی باشتی
 د ټت. د ټکرت کار ټکتر ټری بچووک ټ کار ټکتر ټری گ ټور ټ ببات ټو ټ.
 د ټنیا ټ ټ پا ټوانی چیر ټکه ټت ځی ټ ش ټکانی چار ټس ټر بکات، و
 م ټ ټ ټ ټ ټ چار ټس ټری ټ ش ټکانی پشت ټ ټ دایک و ټ باوکی
 ب ټست ټ. د ټنیاشب ټ ټ ټ ش ټکانی پا ټوانی چیر ټکه ټت ټ
 ر ټکوت چار ټس ټر ناکرن. راست ټو ټش ټ مندا ټکان م ټټ: ټاو
 ټ فی ټ م ټدن، یان زب ټ و خاشاک ټس ټر ر ټگاکاندا ف ټټ
 م ټدن. ب ټکو و ټ ټ پا ټوان ټت بک، ټ ب ټش ټو ټی ټکی
 نا ټست ټو ټ ټم کاران ټ ف ټربت.

٦ نووسینی پ ټش ټکی ټ کورت ټ چیر ټکه ټ: چیر ټکنووس ټ
 پ ټش ټکی ټیدا ناوی پا ټوان و کار ټکتر ټ سر ټکی ټکانی
 چیر ټکه ټی ټ مندا ټان د ټناس ټت. کات و ټو شو ټنان ټش ټ
 رووداو ټکانی ټیدا روود ټدن دیاری د ټکات.

٧ زمانی چیر ټکی مندا ټان: پ ټویست ټ ټی چیر ټکنووسی مندا ټان،
 شار ټزایی ټی باشت ټ زمان و ټ ر ټزمانی کوردی و ټ ف ټره ټنگی
 وش ټکانی مندا ټان ه ټبت. س ټرنج وردیت ټس ټر زمانی نووسین ټ
 مندا ټان ټ پی ق ټناغ ټکانی ټم ټنی مندا ټی ه ټبت، تا وش ټ و
 رست ټی گونجاو ټ کار به ټنیت. وش ټکانت ټاسان و رست ټکانت
 کورتبن. ټ گر ټ و گ ټبن و گران و ټا ټزن ټبن. ز ټر گرنګ ټ
 گ ټان ټوی چیر ټک ټ مندا ټان، زمانی ه ټستی ټ کار به ټنیت. ټ گ ټ
 روونکردن ټوی ورد ټکاری ټکان ټ مندا ټانی خو ټنر، ټ ج ټر ټک ټ
 و ه ټست بک ټن، ټ ټو پا ټوان و کار ټکتر ټران ټی ټ
 چیر ټکه ټتدا باستکردوون، راست ټقین ټن. ټ میان ټی
 وردربوون ټویان ټو کاران ټی د ټانبینن و گو ټیان ټیان
 د ټت و ه ټستیان پ ټد ټکن و چ ټژیان ټو ټرد ټگرن.

٨ ټ کاره ټنانی دیال ټگ و قس ټکردن و میت ټف ټرم ټ

چیرککککاندا: دیالگ ل نوان ئکتروکاندا بشکی
گرنگ ل چیرکدا. ل نووسینی دیالگدا، پویست رچاوی
قناغکانی ئو تمم ن مندا یی بکیت ک چیرکککان یان ب
د نووسیت.

باشترین دیالگ ل نوان پاوانکاندا، ئوو ی ک
دیالگکی ساد ب. چونک وشکانی منداان سنووردان. ل
قسای ب توک و ترز و واتا شاراو تناگن.

۹- بکاره نانی و نی ف تگرافی و و نی ک شرای
رنگاو ن (گرافیک): و نی جوان و رنگاو ن ه ر ئو
نی، ک سرنجی منداان رادک شت و چیرک د از ن ت و،
بکو ت واکری چیرک، ه ی کی گرنگ ب ئوی ک منداان
باشتر ل چیرک ت بگن و چترکی زیاتری ل و ر بگرن. زیاتریش
خیا ل چیرک و ن دارکان د ن و. ز ر جار ئو پ یام ی
ک چیرکنووسانی منداان ناتوان ب جوانی و ب دروستی ب وش
و ب رست گوزارشتی ل بکن، و ن ک ش ب ئاسانی ب و نی جوانی
رنگاو ن گ گوزارشتی ل د کات.

۱۰- ململان ل چیرکدا: ململان بنمای کی گرنگی
چیرک. بام پویست جخت ل س ر س ر ک وتنی: چاک ب س ر
خراپدا، ئاشتی ب س ر ش دا، ئازای تی ب س ر ترسدا،
خ ش وستی ب س ر رقدا، ی ک تی ب س ر دووب ر کیدا، د س زی
ب س ر ناپاکیدا، ئازادی ب س ر دیل تیدا،.. هتد. بکیت.

۱۱- خا ب ندی ل چیرکدا: چ ند همای کی خا ب ندی ل
چیرککککدا ل شو نی راستدا ب کار به ن. وک، م نووس:
ل ناکاو ش ر ک ن اندی!! بکو، بنووس: ل ناکاو ش ر ک
ن اندی! . م نووس: جوان ب چی پ ک نی؟ بنووس: جوان ب
چی پ ک نی؟ بکاره نانی خا ب ندی کی ز ر، رست کان لاوار
د کات.

۱۲- کات و شو ن ل چیرکدا: پویست تی نووس ری
چیرک ب منداان، پا ب ند ب و کات ی ک چیرکککک
تیدا د ست پ کردوو. ئایا چیرکککک ل رابر دوودا
گ او ت و؟ یان ل کاتی کاتی ئستادا؟ یا د ربار ی داهاتوو
نووسیوت. ب درژی چیرککککک پا ب ند ب کات و. ه رو ها
ئو شو ن ن ش دیاری بک ک رووداو کانی چیرککککک ت تیاندا
روویان داو. ما و و ی، پ ل، قوتا ب خان ی، یاریگای،
گوند، شار،.. هتد. باشتر وای ئو شو ن ن ب ن ل
منداان و نزیکن.

۱۳- دووبار کردن و وش و رست: دووبار کردن و ی ه ند

وشـ و رستـ لـ چيرـکـدا، بـ ئـوـيـ کـ لـ مـشـکی
مندائـانـدا جـگـيربن و لـبيريان نـچـنـو. بـ نموونـ،
وشـيک يا رستـيک هـيـ، کـ پاـوان يا کارـکتـري سـرـکـي
چيرـکـکـ هـرکاتـک رووبـووي دـخـکـي دياريکـراو
دـبـتـو، دووبارـي دـکاتـو.

۱۴ـ دوورکـوتنـو لـ شـوازي تـقـين ئاسايي و بانگـشـ
وپـندـري و وتاربـژي و فرمان پـکردن و لـ رـنـمـايـي راستـوخـ،
لـ نووسيني چيرـکـي مندائـانـدا. ئـو هـووي کـ هـندـ لـ
نووسـرانـي چيرـکـي مندائـان تـيکـوتوون، ئـووي کـ راستـوخـ
بـ ئامـژگاري و بـ پـندـري و بـ رـنـمـايـي دـستيان بـ نووسيني
چيرـکـکانيان کردوون.

۱۵ـ کـتايي چيرـکـ: دياريکردني کـتايي چيرـکـکـت، لـ
ميانـي ئاشکراکردني ئـوي کـ پاـوانـکـ، بـ ئامانجـکـي
گـيشتـوو يا نـگـيشتـوو. هـووي بـد کـتاييـکـي دـخـشـکـر و
هيوابـخش بنووسيت، کـ جـي رـزامـندي مندائـان بـت. لـ
چيرـکـدا کـتاييـکان بـ هـمان شـوي سـرـتاييـکان گـرنگـ.
۱۶ـ پـداچوونـو بـچيرـکـکـت: کـ رـشنووسي چيرـکـکـت
تـواکرد، کاتي ئـو دـت کـ دووبارـ و سـبارـ، بـ وردی و بـ
چاوـکـي رـخنـگرانـو، چيرـکـکـت تاووتو بـکـيت و لـ هـموو
روويـکـو هـيـبـسـنگـنيت، هـوويـکـانت بـزاربـکـ،

ئـو وشـ و رستانـي کـ زيادن بيان سـو، دـکـرت دـستکاري
بـکـيت و وشـ و رستـي تـري بـ زياد بـکـيت. دـنياشـبـ لـوي کـ
چيرـکـکـت کورت و پوختـ و زيادـيـت تـيدا نـکردوو.
چونکـ چيرـکـي دـژ مندائـان بـزار دـکات.

۱۷ـ شـرم و شوورـيش نيـ، گـر چيرـکـکـت پـشاني يـک دوو
چيرـکنووسي پيشـي خاوـن ئـزموون لـ بواري چيرـکنووسين بـ
مندائـان بـديت و بيخوـننـو. سوود لـ بيروـاو و لـ
بـچوونـکانيان و بـرگـر. رـخنـکانيشيان قبوو بـکـ.

۱۸ـ دـکـرت بـ دـنگـکـي بـرز و بـ شـوازيـکـي شيرين و فانتازي،
چيرـکـکـت بـ کـمـکـ لـ مندائـان بخوـنيتـو. بـزانـ
کردانـوويان دـربارـي چيرـکـکـت چين؟

لـ کـتاييدا دـيـن، نووسيني چيرـکـ بـ مندائـان، يـکـکـ لـ
گـرنگـترين جـرـکـاني نووسيني ئـدـبي، کـ پـويستی بـو
هـيـ، گـشـ بـکات و بـ شـويـکـي جياواز دـربـکـوت و
داهـناني تـدا بـکـرت. چونکـ چيرـکـ فاکتـريـکـي بـهـزي مـستکردني
پـداويستـيـ سايکـلـژيـکـاني مندائـان. هـکارـکـي ئاسان
و گـرنگـي فـيرکردن و پـروـردـکردن و رـشـنـبـيرکردن و

راهـنانی منداﻻﻧﻪ. ئـوﻱ بـ چـيرـک دـکـرـت، زـر لـ
 لـقـکـانی تـری ئـدـب پـيـان ناکـرـت. چـونـکـ ژـيان لـ
 منداﻻﻳـو بـ چـيرـک دـسـت پـدـکـات، چـيرـکـکـانی ژـيانـش
 کـتـايـان نـايـات.

رضا شوان
نویس: ۲۰۲۲